

De gemeente Kockengen en haar veldwachters, 1891 - 1908

K.J. Onderweegs
De la Reystraat 63, 3851 BG Ermelo

Dit artikel beschrijft het slot van de 36-jarige periode waarin veldwachter Daniel Merk in Kockengen dienst deed.¹ Zijn gezondheid liet te wensen over, maar in die tijd stopte men niet met werken als het niet persé moest. Zijn directe chefs waren de burgemeesters F.P.H. van Roosendaal Sr (1872 - 1896) en diens zoon met dezelfde naam (1896 - 1915). Wereldschokkend waren de zaken waarbij de veldwachter betrokken was niet, maar het onderstaande geeft toch een aardig beeld van Kockengen rond de vorige eeuwwisseling.

Assistentie door de Rijksveldwacht vanwege slechte gezondheid Merk

Aan het eind van de 19de eeuw werd uit Kockengen steeds meer een beroep gedaan op de kosteloze assistentie van de Rijksveldwacht. Dat was kennelijk goedkoper dan een tweede veldwachter aanstellen. Het voordeel van rijksveldwachters was, dat zij overal inzetbaar waren en algemene opsporingsbevoegdheid hadden in het hele land.

De burgemeester uitte in 1898 zijn ongenoegen over de sporadische surveillance door de rijksveldwachters.² Af en toe kwam rijksveldwachter Bitterling uit Maarssen naar Kockengen en Laag-Nieuwkoop, maar hij had ook nog negen andere, verspreid liggende gemeenten onder zijn hoede. In Kamerik daarentegen was wel een rijksveldwachter gestationeerd, hoewel de brigade van Woerden dichtbij was. Deze had alleen Kamerik en Zegveld onder zich. De burgemeester stelde dat de rijksveldwachter van Kamerik de gemeenten Kockengen en Laag-Nieuwkoop er wel bij kon hebben.

In januari 1897 werd bijstand van een rijksveldwachter gekregen bij een te houden verkoping,³ en in augustus 1897 bij het 25-jarig ambtsjubileum van het hoofd van de Rooms-Katholieke school.⁴

In zijn 63ste levensjaar tobde Daniel Merk voortdurend met zijn gezondheid. Op 31 januari 1900 kon hij wegens ziekte niet door de rechter-commissaris te Utrecht gehoord worden in een zaak tegen A. de Goeij, waarna de zaak werd uitgesteld tot 15 februari. Toen was hij echter nog steeds ziek. Bovendien bleek hij de verdachte niet te kennen. Ook op 12 maart kon hij wegens ziekte niet komen, hetgeen door een doktersattest bevestigd werd.⁵

Op 26 oktober 1904 verzocht de burgemeester aan de Minister van Justitie om een rijksveldwachter in Kockengen te stationeren. Doordat de rijksveldwachters van Maarssen en Vinkeveen zo ver weg woonden, was er 's nachts te weinig surveillance en vonden er veelvuldig stroperijen plaats.⁶ De districtscommandant der rijksveldwacht te Utrecht antwoordde namens de Minister van Justitie, dat de burgemeester eerst de plaatselijke politie zodanig moest organiseren dat deze aan redelijke eisen voldeed, en pas het verzoek mocht herhalen als hij ook daarna van oordeel bleef dat een rijksveldwachter in Kockengen geplaatst zou moeten worden. Dit was volgens de commandant op dat moment niet het geval.⁷

Pas in 1920 zouden de smeebeden van de burgemeester verhoord worden: toen werd een rijksveldwachter in Kockengen gestationeerd.

Salaris van de veldwachter

De Commissaris der Koningin te Utrecht verzocht in 1893 alle gemeentebesturen een opgave te doen van de jaarwedden en emolumenten van de gemeenteveldwachters voor kleding, huur of vrije woning en/of nevenbetrekkingen, evenals aanspraak op pensioen.⁸ De burgemeester van Kockengen en Laag-Nieuwkoop beantwoordde de vraag met de volgende gegevens:⁹

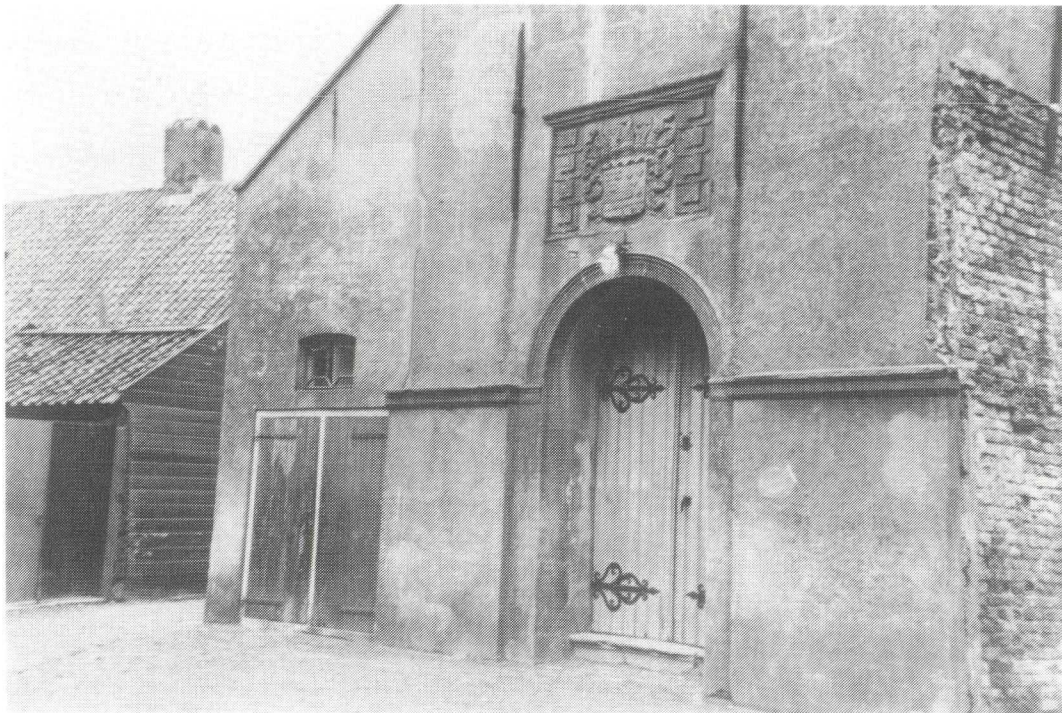
	Kockengen	Laag-Nieuwkoop
Jaarwedde	f 250,-	f 100,-
Kledingtoelage	f 25,-	f 25,-
Gratificatie	f 25,-	f 15,-
Wedde gemeentebode	f 30,-	f 25,-
Wedde waterschapsbode	f 30,-	f 10,-
	<hr/> f 360,-	<hr/> f 160,-

In beide gemeenten was geen regeling getroffen voor het pensioen van de veldwachter; hij had na zijn ontslag maar af te wachten of hij een uitkering uit de gemeentekas kreeg. De jaarwedde was sinds 1881 wel verhoogd.

Dat men zeer tevreden was over het functioneren van Merk, blijkt uit het feit dat men hem, toen hij in augustus 1897 25 jaar veldwachter in Kockengen was, een gratificatie van f 25,- toekende. Van de gemeente Laag-Nieuwkoop kreeg hij toen f 15,-.¹⁰

" Huis van Bewaring"

In november 1898 vroeg de gemeenteraad van Kockengen toestemming bij Gedeputeerde Staten van Utrecht om een gezamenlijke regeling met Laag-Nieuwkoop te mogen aangaan voor het inrichten van een Huis van Bewaring, een groot woord voor een arrestantenlokaal. Daarvoor werd een lokaal

Afb. 1. Toreningang van de Nederlandse Hervormde kerk te Kockengen vóór de restauratie van 1956. Links naast de toren het arrestantenlokaal met alleen een klein, hoog venstertje, in het midden afgeschermd door een stevige stalen tralie. Rechts tegen de toren stond vroeger een vergelijkbaar aanbouwsel; na de dienst konden de armen van de gemeente daar in Merks tijd brood halen. (Foto Kerkvoogdij N.H. Gemeente Kockengen.)

van de Nederlandse-Hervormde Gemeente gehuurd voor f 10,- per jaar.¹¹ Gedeputeerde Staten gaven hieraan hun goedkeuring.¹² Op een oude foto van de Nederlandse-Hervormde kerk in Kockengen (Afbeelding 1) is naast de toren een aanbouw te zien, die diende als arrestantenlokaal voor dronkaards, bedelaars en landlopers.

De burgemeester als concurrent van een Kockengense sigarenmaker

De verstandhouding tussen burgemeester Van Roosendaal Jr en sigarenmaker W. Vermeulen Sr was door beider toedoen niet best. Zoals uit het vervolg van dit artikel zal blijken, kreeg Vermeulen het meermalen met de politie aan de stok. Maar de burgemeester gaf aanleiding tot ergernis door Vermeulen in diens beroep zakelijke concurrentie aan te doen. Dat leidde tot een klacht van Vermeulen over de sigarengroothandel van de burgemeester bij het provinciaal bestuur van Utrecht.¹³

De burgemeester voelde zich genoodzaakt het provinciebestuur een toelichting te sturen over zijn doen en laten, waarin hij zijn eigen rol trachtte te vergoelijken.¹³

Eerst maakte Van Roosendaal Vermeulen zwart: hij verdiende "geen schamel stuk brood", zoals Vermeulen had geschreven, maar "leidde een zeer goed leven", hoewel hij met maar vijf knechts van 12 tot 17 jaar en een zoon van 22 jaar een sigarenmakerij runde. Vermeulen zelf bracht een groot gedeelte van de dag op straat of bij anderen door, leefde geheel onbekrompen en had bovendien nog geld genoeg om gevangenisstraf te ontlopen, zoals in 1894 was gebeurd.

De burgemeester voelde kennelijk toch wel enige nattigheid: hij meldde omstandig dat hijzelf eind augustus 1896 was begonnen met een groothandel in sigaren en daarvoor toestemming had verkregen van het provinciebestuur. Andere sigarenfabrikanten verkochten ook in het dorp en werden door Vermeulen meermalen onbeschoft behandeld en uitgescholden. Vermeulen groette de burgemeester nooit; volgens de laatste omdat hij hem zo vaak op het matje had laten roepen wegens allerlei vergrijpen. De burgemeester meende dat de klacht door Vermeulen een reactie was op een enkele dagen eerder door de burgemeester bij de Officier van Justitie ingediende klacht wegens belediging.¹⁴ Wat voor handel hij ook zou beginnen, altijd zou hij daarbij anderen concurrentie aandoen. Dat was toch ook niet gebeurd toen hij een kippen- en konijnenfokkerij begon? De burgemeester stelde verder dat hij zich niet bewust was van het benadelen van anderen door het rondzenden van prijskranten aan bevriende collega's; juist daardoor had hij proefbestellingen ontvangen. Als bewijs dat hij niet in strijd met zijn ambt handelde, meldde de burgemeester dat hij ook een prijskrant aan de Chef de Bureau van het Particulier Kabinet van de Commissaris had gezonden. Kortom, de Commissaris moest de klacht van Vermeulen maar niet al te serieus nemen.

Baldadigheden en vechtpartijen

Veldwachter Merk had veel te stellen met baldadige jeugd en relschoppers, die het de dorpsbewoners soms danig lastig maakten. Een van hen was B.F. van Dobberen uit Laag-Nieuwkoop.¹⁵

Deze lastpak kreeg in september 1888 van de veldwachter een proces-verbaal wegens straatschenderij.¹⁶ Hij was meestal de hoofddader, maar wist het zo aan te leggen dat hij buiten schot viel. Deze keer was het de veldwachter dus toch gelukt en de burgemeester vroeg de Officier van Justitie te Utrecht dan ook om een strenge strafvervolgning van Van Dobberen om een voorbeeld te stellen, daar de veldwachter moeilijk de orde kon handhaven onder de baldadige jeugd van 15 tot 17 jaar. Het resultaat was mager.

In maart 1892 verzocht G. van der Wal te Kockengen de burgemeester om proces-verbaal op te maken tegen diezelfde Van Dobberen, wegens het gooien van sneeuwballen, waarbij een ruit van zijn woning was vernield. Een andere verdachte, Ravensbergen geheten, kon het volgens Van der Wal niet gedaan hebben, omdat hij bij de Heycopperbrug had gestaan en de sneeuwballen vanaf de Varkensbuurt (= Korte Kerkstraat) waren gegooid. Van der

Wal was na het ingooien van de ruit de straat opgegaan en had twee personen, waarvan hij vermoedde dat zij de daders waren, in de Varkensbuurt zien lopen in de richting van de woning van Van Dobberen.¹⁷

Toen de burgemeester op 19 maart 1892 het proces-verbaal opstuurde aan de Officier van Justitie te Utrecht, haalde hij in zijn begeleidende brief aan, dat Van Dobberen in 1888 ook al voor straatschenderij was bekeurd en dat zijn oordeel over hem nog hetzelfde was als destijds. Van Dobberen had de afgelopen 3½ jaar in Culemborg, Utrecht en Haarlemmermeer gewerkt, maar kon het bij geen enkele baas uithouden en was toen sinds kort weer bij zijn ouders in Laag-Nieuwkoop thuis.

Ouders hadden ook vroeger soms grote problemen met hun kinderen. In 1897 leverde de burgemeester de 16-jarige Jacobus Marinus van Opstall, die door de politie van Amsterdam naar Kockengen was gebracht, bij zijn ouders af. Jacobus werd, zo jong als hij was, vanwege zijn wangedrag bij iedere baas weggejaagd. Vader Johannes Cornelis van Opstall, van beroep timmerman, verdiende echter te weinig om zijn zoon te onderhouden. Ten-einde hem voor erger te behoeden, verzocht de timmerman om zijn zoon in een rijksopvoedingsgesticht te plaatsen.¹⁸

Tegen Gerrit de Langen werd in november 1898 proces-verbaal opgemaakt, vermoedelijk voor mishandeling. De Langen hield zich, ofschoon hij gehuwd was, op ongeoorloofde wijze bezig met een boerenmeid, Anna Maria Broeke, waardoor scheldpartijen en verwijten niet van de lucht waren.¹⁹ Haar werkgever, boer Van der Meer, en de meid dienden bij de burgemeester een klacht wegens belediging in. Het gebruikte scheldwoord was "ploert", waar de burgemeester niet zo zwaar aan tilde, zodat hij de klagers in overweging gaf de zaak maar te laten rusten. De Langen wist dat Van der Meer elke woensdagavond naar een barbierswinkel ging en wachtte hem de eerstvolgende keer op tussen het huis en de schuur. Wat daar voorgevallen is, bleek aanleiding genoeg te zijn voor een proces-verbaal; helaas zijn in de begeleidende brief geen details vermeld.

In december 1898 diende Maria van Dam eveneens een klacht in tegen Gerrit de Langen.²⁰ Maar Maria was zelf ook niet altijd zo zachtzinnig. Op 27 mei 1902 kwam H.J. Rijnbeek, zenuwachtig en met zijn hoofd in het verband, bij de burgemeester om aangifte te doen van mishandeling door Maria van Dam, echtgenote van Willem van Rooijen.²¹ Hij toonde de burgemeester zijn bebloede jas en bakkerskiel. De arts I.J. Masee verklaarde dat de hoofdwond was aangebracht met een stomp voorwerp. Het begin van de mishandeling vond plaats in Kockengen, maar het vervolg in Kamerik. De dochters van Jacob Griffioen, die getuigen waren, wilden niet met Rijnbeek mee naar de burgemeester.

Wanneer er 's winters in en om Kockengen en Laag-Nieuwkoop werd geschaatst, placht de burgemeester zich onder het publiek te begeven ter voorkoming van vecht- en dronkemanspartijen. Zo ook in februari 1907. Maar toen de burgemeester even heen en terug naar huis ging, deed zich toch een vechtpartij voor. Weer op het ijs terug, zag hij dat Hendrik Rijswijk een wond onder zijn oog had, die door dokter L. Bouthoorn werd verbonden. Van J.C. van Soest nam hij daarna een mes in beslag, dat Van Soest van B.A. Fronik had afgepakt. Fronik stond bekend als brutaal en vechtlustig. Tegen hem werd dan ook proces-verbaal wegens mishandeling opgemaakt.²²

In 1907 werd proces-verbaal opgemaakt tegen de eerder genoemde W. Vermeulen Sr en diens zoon Egbertus, wegens mishandeling van Engeltje van Soest.²³ Op 23 juli meldde Engeltje zich met een bebloed gezicht bij de burgemeester. De burgemeester deelde, na een onderzoek, aan de Officier van Justitie te Utrecht mee dat vader en zoon Vermeulen regelmatig ruzie hadden in hun huishouden. Behalve zijn vrouw Lena van Soest woonden ook haar zusters Anthonia, Engeltje en Mijntje van Soest bij hen. Lena was enkele dagen tevoren door haar man buiten de deur gezet en had tijdelijk onderdak gevonden in de beste kamer van W. Mastwijk. Dit, en het opmerking van Lena "Ga jij maar op de beste kamer zitten" tegen Vermeulen waren vermoedelijk de aanleiding geweest van de ontstane ruzie. De beide verdachten ontkenden het gebeurde. Vermeulen Sr verklaarde niet geweten te hebben wie Lena die avond bij zich had gehad. Egbertus verklaarde daarentegen dat dit Mijntje geweest moest zijn, terwijl getuigen zeiden dat het Engeltje geweest was, hoewel er geen gelijkennis tussen de zusters bestond en het die avond heldere maan was. Getuige

Cornelis Rampen kon wel goede verklaringen afleggen, hoewel Bart Vermeulen tegen hem had gezegd: "Ga jij maar door, je hoort hier niet". Uit vrees voor vader Vermeulen, die als zeer driftig en ruziezoekend bekend stond, had Rampen zich waarschijnlijk ingehouden.

Landloperij

Bedelarij en landloperij bezorgden de dorpsbewoners veel overlast. In april 1896 besloten de gemeenteraden van Kockengen en Laag-Nieuwkoop om in de dorpen borden te plaatsen met het opschrift: "Bedelarij en landloperij verboden ingevolge artikel 432 en 433 van het Wetboek van Strafrecht".²⁴ In september van dat jaar verzocht de burgemeester aan de Inspecteur der Rijksveldwacht te Utrecht om enige tijd op maandag, donderdag en zaterdag controle op dit verbod uit te oefenen. Dat waren de dagen waarop een aantal bedelaars de dorpen bezocht. De Inspecteur berichtte dat zoveel mogelijk aan het verzoek zou worden voldaan.²⁵ In de praktijk betekende dit dat een rijksveldwachter uit Maarssen, Breukelen of Vinkeveen naar Kockengen moest komen om toezicht te houden.

Tegen A. Stoker werd in 1898 proces-verbaal opgemaakt wegens bedelarij en landloperij, en wegens verzet tegen de politie.²⁶ Het was meestal moeilijk om openbare bedelarij te constateren. Toch werd Stoker niet naar het Huis van Bewaring te Utrecht gebracht, om verschillende redenen: (1) de veldwachter was van vergevorderde leeftijd en te zwak om een grote kerel als Stoker naar Utrecht te brengen, (2) een rijksveldwachter had de burgemeester medegedeeld dat men in het Huis van Bewaring niet graag bedelaars opnam die niet terug zouden komen, en (3) Stoker bezocht elke donderdag of vrijdag de gemeente Kockengen en was door zijn postuur zo herkenbaar dat hij gemakkelijk op te pakken was. Hij had een misvormde hand waardoor hij niet kon werken, en hield zich op in de bedelaarsdoelen te Breukelen, Woerdense Verlaat of Woerden.²

Branden en brandweer

Op 6 april 1894 om 4 uur 's middags brak brand uit op de boerderij van C. Verlaan aan de Wagendijk te Kockengen. Vermoedelijk was een kat, die bij de haard lag, in brand geraakt en de schuur ingevlucht. De brandweer was spoedig ter plaatse maar kon niet verhinderen dat de boerderij met rieten dak en de hooiberg in vlammen opgingen. Het vee en een groot deel van de inboedel kon nog worden gered. Toen het vuur onder controle was, stelde de burgemeester bewakers aan om te voorkomen dat smeulend hooi opnieuw zou gaan opvlammen.²⁷

Natuurlijk trok de brand veel publiek. Relschoppers trachtten de boel op stelten te zetten. Onder hen bevond zich de al eerder genoemde sigarenmaker Willem Vermeulen. 's Avonds verkeerde hij onder invloed van sterke drank en probeerde hij op het terrein van de brand het verspreid liggende hout met smeulend hooi opnieuw te laten branden, hetgeen door de bewakers en de eigenaar van de boerderij werd verhinderd. Hoewel de boer geen klacht wilde indienen, maakte Merk toch proces-verbaal op. Achtergelaten kledingstukken werden in beslag genomen. De burgemeester haalde in zijn brief aan de Officier van Justitie te Utrecht aan, dat Vermeulen ook al in 1884 bij J. Stam en in 1892 bij L. Koekoek de aanstichter was geweest van ongeregelde branden.²⁸

Op 22 mei 1901 brak er brand uit in een schuurtje met een rieten dak op de Meent, 15 minuten gaans van de dorpskom. De burgemeester en de veldwachter spoedden zich erheen, zonder de brandweer uit te laten rukken. Bij aankomst bleek de houten schuur al geheel afgebrand te zijn. Met enige emmers water werden de smeulende resten nageblust. Volgens voorschrift werd het gebeurde meegedeeld aan de Commissaris der Koningin en de Officier van Justitie.²⁹

De brandweer van Kockengen bestond in die jaren uit daartoe aangewezen dienstplichtigen. Een van hen, Johannes Stam, was echter zo vaak onwillig om op afroep bij brandweeroefeningen te verschijnen en liep daarover

zó op te scheppen, dat bij herhaling proces-verbaal moest worden opgemaakt ingevolge overtreding van art. 15 van de verordening op het brandwezen.³⁰

De zaak werd niet vervolgd, maar de burgemeester nam daarmee geen genoegen. Hij meende dat de Officier over het hoofd had gezien dat bij de afkondiging art. 173 van de gemeentewet van toepassing was en dat de afroep op wettelijke basis was gedaan. Op 31 augustus 1906 stuurde hij bovendien een afschrift op van de publikatie bedoeld in art. 15 en een uittreksel uit de lijst bedoeld in art. 11 der verordening op het brandwezen voor de gemeenten Kockengen en Laag-Nieuwkoop. In juni 1907 werd nogmaals proces-verbaal opgemaakt tegen Stam. Hij zou die keer geweigerd hebben de bij zijn brandweertaak behorende onderscheidingstekenen van veldwachter Merk aan te nemen, volgens de burgemeester uit louter onwil. Stam had daarbij opnieuw gezegd dat hij niet bij de brandweer wilde dienen, hoewel hij naar het terrein van de brandweeroefening was gekomen. De commandant en de ondercommandant weigerden het proces-verbaal met de door hen afgelegde verklaringen te ondertekenen, omdat zij bang waren dat Stam hen daarna zou weigeren gebruik te maken van de particuliere rijweg tussen Portengen-Zuideinde en Kockengen, die langs zijn hofstede liep, en waarvoor per keer 10 cent tolgeld moest worden betaald. De burgemeester liet de Officier weten dat Stam tot de gewone manschappen van de brandwacht behoorde. De twee commandanten had hij niet geforceerd hun getuigenis te ondertekenen omdat zij toch door de kantonrechter zouden worden opgeroepen ter zitting te verschijnen.³¹

Een illegaal verplaatste lantaarnpaal en een verkeersongeluk

In maart 1898 werd koopman W. Beets geverbaliseerd omdat hij zonder toestemming een gemeentelijke lantaarnpaal had verplaatst. Het Breukelse kantongerecht meende blijkbaar dat Beets daarvoor goede redenen had, want het seponeerde deze zaak. De hierover ontevreden burgemeester stelde de Officier van Justitie in Utrecht hiervan op de hoogte.³²

Het "snelverkeer" kostte al in 1902 een inwoner van Kockengen het leven. Toen Petrus Versteegh en Jan Sloeserwij op 22 september met een tilbury van Utrecht via Vleuten naar Kockengen reden, kwam hen buiten het centrum van Vleuten, op de weg naar Haarzuilens, een auto tegemoet. Versteegh stak beide handen omhoog om de bestuurder te laten stoppen, maar hij deed dat niet. Het paard schrok hevig en maakte rechtsomkeert. De auto reed daarna de tilbury aan, waardoor een spaak brak, het voetenkleed werd beschadigd en Sloeserwij aan twee vingers gewond raakte. De bestuurder van de auto vloekte hen uit en reed door. In Vleuten werd een klacht tegen de autobestuurder ingediend. De burgemeester van Vleuten zou de bestuurder over de schade aanspreken en zonodig proces-verbaal opmaken. Vanaf die dag is Versteegh echter niet meer de oude geworden. Hij was geheel in de war en moest zich onder doktersbehandeling stellen. Op 11 oktober raakte hij in coma, en op 15 oktober is hij overleden. Jan Sloeserwij kreeg het de avond van het ongeval ook "hevig op zijn zenuwen" en was half oktober nog lang niet hersteld.³³

In de Utrechtsche Courant van maandag 30 december 1907 en van 27 januari 1908 werden twee aankondigingen gedaan van het openen van een besteldienst met paard en rijtuig door respectievelijk W.R.W. van Mastwijk, schoenmaker, wonende te Kockengen en J.M. Scheepmaker, ook schoenmaker te Kockengen. Zij gingen rijden van Kockengen naar Utrecht via Haarzuilens en Vleuten en terug. Kennelijk was er genoeg emplooi voor beide ondernemers om een bodedienst te starten.³⁴

Sluitingstijden van de kroegen

De politieverordening van Kockengen verbood aanwezigheid in een drankgelegenheid na sluitingstijd. Men was echter niet strafbaar als men na aanmaning van de politie de gelegenheid verliet. Daniel Merk was niet gewoon een tapper bij overtreding een proces-verbaal te geven indien die de mensen degelijk had gewaarschuwd. Hij vond dat van de tapper niet mocht

worden verlangd dat hij zijn herberg geruime tijd onbeheerd achterliet om de veldwachter te gaan waarschuwen, die waarschijnlijk op dat tijdstip zijn ronde deed.

Tijdens ziekte van de veldwachter in de voorzomer van 1901 toog de burgemeester zelf op inspectie. Na eerst iedereen gewaarschuwd te hebben, was hij vervolgens tot het opmaken van proces-verbaal en sluiting van een herberg overgegaan; ook de herbergier werd geverbaliseerd, want hij had maar te zorgen dat zijn herberg leeg was na sluitingstijd.³⁵

De burgemeester had er geen vrede mee dat de zaak door het Kantongerecht te Breukelen-Nijenrode afgedaan werd met de notitie "wordt niet vervolgd". De in het onderhavige geval geverbaliseerde personen waren volgens het Kantongerecht allen van goede naam; vandaar de seponering. Voor de burgemeester telden echter de feiten. Steeds waren de betrokkenen de laatste bezoekers in de herbergen en ze waren meerdere keren bekeurd vanwege overmatig alcoholgebruik. Een van hen was zelfs de grootste dronkaard van het dorp. De burgemeester vond dat na twee waarschuwingen een proces-verbaal op zijn plaats was, omdat anders het prestige van hemzelf en van de veldwachter geschaad zou worden.³⁵

Diefstallen

Het lijkt er sterk op dat sommigen zich door inbraken op een voordelige manier van een begin van een uitzet voorzagen.

In de nacht van 29 op 30 maart 1907 werd via een raam ingebroken bij Cornelis van de Horst aan de Wagendijk-zuidzijde. Ontvreemd werden 4 nieuwe katoenen borstrokken met ingeregen rode bandjes, 2 witte rokken, 5 hemden en 5 broeken, 1 lichtblauwe wollen rok met donkerblauwe bloem, een nieuwe rok, een lap katoen voor een jurk met voering ter waarde van f 15,- en 1 streng zwarte sajet, en tevens een gedeukte wekker die bij het opwinden direct afging, dit alles ten nadele van Hendrika Appeldoorn, dienstmeid bij Van de Horst. In diezelfde nacht werden de losstaande luiken van het zomerhuis bij de boerderij van Bart Spruijt geopend en werd het raam geforceerd. De kast van de meid was doorzocht, maar er was niets gestolen. Uit een andere kast was een gedeelte van de pap die daar stond opgegeten. De vermoedelijke dader was een man van gemiddelde lengte, ongeveer 35 jaar, met snor en gekleed in een blauwe kiel en een zwarte manchester broek, waarover een blauwe jas.³⁶ Hij is waarschijnlijk nooit aangehouden.

In de nacht van 5 op 6 november 1907 werden bij Dick Hoogendoorn, veehouder te Spengen ontvreemd: 1 nieuwe hemdrok (jaegergrijs), 1 ingepakte mantel, 1 grijze demi, 1 best tafellaken, 2 tafellakens van mindere kwaliteit, 2 lakens, 1 witte vrouwenbroek, 4 bonte boezelaars, 1 witte boezelaar, 5 el blauw katoen waarvan een kiel was gemaakt maar waaraan nog een mouw ontbrak (de mouw was achtergelaten), 1 zwarte bovenrok, 1 rode onderrok en enige zakdoeken.³⁷

Op 24 september 1897 werd een melkpraam gestolen, die in de Bijleveld aan de Wagendijk was afgemeerd. De burgemeester achtte het niet uitgesloten, dat die diefstal te maken had met een diefstal van kleding en beddegoed in Kamerik in de nacht van 23 op 24 september. Aan het eind van de Wagendijk was te zien, dat een schuit uit de Bijleveld in de Heycop was getrokken. Het slot van de brug over de Heycop aan het einde van Laag-Nieuwkoop was in die nacht verbroken. De burgemeester concludeerde hieruit, dat de dieven in de richting van Utrecht waren gegaan.³⁸

Op 15 januari 1899 werden bij P. Versteegh, N. van Dijk en G. van Deijl dreigbrieven aan het hek of de deurklink gehangen. Bij nader onderzoek door de burgemeester bleek het handschrift overeen te komen met dat van Nicolaas van der Geer, die wegens diefstal in 1891 al eens veroordeeld was geweest.³⁹

Eervol ontslag en pensioen voor Merk

Op 3 februari 1908 verzocht de burgemeester aan de Commissaris der Koningin op verzoek van veldwachter Daniel Merk, om hem met ingang van 1 april 1908 eervol ontslag te verlenen, welk verzoek werd ingewilligd.⁴⁰ Op

Aan
den Heer Burgemeester en de
Gemeenteraad van Kockengen

Ingeschreven

18 Maart 1908 N. 477.

Kockengen.

De ondergetekende in D. Merk betuigt
bij deze zijnen oprechtsten dank aan den Heer
Burgemeester en de leden van den gemeente-
raad wegens de goedgunstigste beschikking
betreffende zijne pensionering als veldwachter
en z. van de gemeente Kockengen.
Kockengen den 18 Maart 1908.
Met hoogachtting Wt. Dineen
M.M.

Afb. 2. Eigenhandig geschreven bedankbrief d.d. 18 maart 1908 van Daniel (roepnaam Daan) Merk aan het Kockengense gemeentebestuur voor het hem verleende pensioen.

voorstel van de burgemeester werd aan Merk een pensioen van f 6,- per week toegekend. Op 5 mei werd ook de commissie als onbezoldigd rijksveldwachter door de Minister van Justitie ingetrokken.⁴¹

Daarmee was Daniel Merk ambteloos burger geworden en kon hij van zijn rust gaan genieten na 36 jaar trouwe politiedienst in Kockengen. Een markant figuur in de Kockengense dorpsgemeenschap had zijn werk gedaan. Hij betuigde in een brief aan het gemeentebestuur zijn dank voor het pensioen dat hem was toegezegd (Afbeelding 2).⁴²

Noten

- 1 De delen 1 - 6 in deze serie verschenen in Tijdschrift Historische Kring Breukelen, jaargang 7, nr. 2, blz. 104 - 111; nr. 4, blz. 210 - 217; jaargang 8, nr. 1, blz. 14 - 21; nr. 2, blz. 86 - 93; nr. 4, blz. 201 - 206; en jaargang 9, nr. 2, blz. 100 - 106.
- 2 Archief Gemeente Kockengen (Gemeentehuis te Breukelen). Brievenboek 11 april 1890 - 27 augustus 1898. Daarin: 1898, Nr. 186/331, brief van de burgemeester van Kockengen aan de Officier van Justitie te Utrecht omtrent justitie, d.d. 27 augustus 1898.
- 3 Archief Gemeente Kockengen. Brievenboek 11 april 1890 - 27 augustus 1898. Daarin: 1897, Nr. 11/11 en Nr. 182/386, brieven van de burgemeester van Kockengen aan de Inspecteur der Rijksveldwacht te Utrecht omtrent Rijksveldwacht, d.d. 15 januari 1897 en 5 augustus 1897.
- 4 Archief Gemeente Kockengen. Ingekomen stukken 1897. Daarin: Nr. 20, brief van de Inspecteur der Rijksveldwacht te Utrecht aan de burgemeester van Kockengen, d.d. 6 januari 1897.
- 5 Archief Gemeente Kockengen. Brievenboek 2 september 1898 - 30 september 1903. Daarin: 1900, Nr. 35/62, Nr. 49/87 en Nr. 70/126, brieven van de burgemeester van Kockengen aan de Rechter-Commissaris belast met Instructie van Strafzaken te Utrecht omtrent justitie, d.d. 30 januari 1900, 12 februari 1900 en 9 maart 1900.

- 6 Archief Gemeente Kockengen. Brievenboek 1 oktober 1903 - 27 november 1908. Daarin: 1904, Nr. 278/456, omtrent Rijksveldwachter, d.d. 26 oktober 1904.
- 7 Archief Gemeente Kockengen. Ingekomen stukken 1904. Daarin: Nr. 543, brief van de Districts-Commandant te Utrecht omtrent stationering van een Rijksveldwachter in Kockengen, d.d. 1 december 1904.
- 8 Archief Gemeente Kockengen. Ingekomen stukken 1893. Daarin: circulaire Nr. 2 AZ van de Commissaris der Koningin van Utrecht aan de gemeentebesturen in de provincie i.v.m. opgave bezoldiging der veldwachters, d.d. 4 oktober 1893.
- 9 Archief Gemeente Kockengen. Brievenboek 11 april 1890 - 27 augustus 1898. Daarin: 1893, Nr. 176/275, brief van de burgemeester van Kockengen aan de Commissaris der Koningin omtrent gemeenteveldwachters, d.d. 9 oktober 1893.
- 10 Archief Gemeente Kockengen. Brievenboek 11 april 1890 - 27 augustus 1898. Daarin: 1897, Nr. 184/375, brief van de burgemeester van Kockengen aan de veldwachter omtrent gratificatiën gemeenteveldwachter, d.d. 14 augustus 1897.
- 11 Archief Gemeente Kockengen. Brievenboek 2 september 1898 - 30 september 1903. Daarin: 1898, Nr. 230/434, brief van de Kockengense burgemeester aan Gedeputeerde Staten van Utrecht omtrent gemeenschappelijke regeling Huis van Bewaring, d.d. 18 november 1898. Idem: Ingekomen stukken 1898. Daarin: Nr. 7 met bijlagen, brief van Gedeputeerde Staten van Utrecht aan de burgemeester van Kockengen, d.d. 24 november 1898.
- 12 Archief Gemeente Kockengen. Brievenboek 2 september 1898 - 30 september 1903. Daarin: 1898, Nr. 234/441, brief van de burgemeester van Kockengen aan de Commissaris van de Koningin te Utrecht omtrent arrestantenlokalen, d.d. 25 november 1898. Idem: Ingekomen stukken 1898. Daarin: Nr. 28, brief van Gedeputeerde Staten van Utrecht aan de burgemeester van Kockengen omtrent arrestantenlokaal, d.d. 20 december 1898.
- 13 Archief Gemeente Kockengen. Brievenboek 2 september 1898 - 30 september 1903. Daarin: 1899, Nr. 256/523, brief van de burgemeester van Kockengen aan de Commissaris van de Koningin te Utrecht omtrent adres van W. Vermeulen, d.d. 13 november 1899.
- 14 Archief Gemeente Kockengen. Brievenboek 2 september 1898 - 30 september 1903. Daarin: 1899, Nr. 253/520, brief van de burgemeester van Kockengen aan de Officier van Justitie te Utrecht omtrent aanklacht tegen W. Vermeulen, d.d. 10 november 1899.
- 15 Bevolkingsregister Laag-Nieuwkoop 1862 - 1890, blad 25: Bastiaan Fransiscus van Dobberen, geboren Laag-Nieuwkoop 5 februari 1871, werkmán, wonende Varkensbuurt 4b, zoon van Hein van Dobberen, werkmán, en Joanna Annigje Rijnsdouw.
- 16 Archief Gemeente Kockengen. Brievenboek 17 september 1881 - 11 april 1890. Daarin: 1888, Nr. 157/285, brief van de burgemeester van Kockengen aan de Officier van Justitie te Utrecht omtrent proces-verbaal B.F. van Dobberen, d.d. 25 september 1888.
- 17 Archief Gemeente Kockengen. Brievenboek 11 april 1890 - 27 augustus 1898. Daarin: 1892, Nr. 58/98, brief van de burgemeester van Kockengen aan de Officier van Justitie te Utrecht omtrent proces-verbaal B.F. van Dobberen, d.d. 19 maart 1892.
- 18 Archief Gemeente Kockengen. Brievenboek 11 april 1890 - 27 augustus 1898. Daarin: 1897, Nr. 245/495, brief van de burgemeester van Kockengen aan de Officier van Justitie te Utrecht omtrent politie, d.d. 17 november 1897.
- 19 Archief Gemeente Kockengen. Brievenboek 2 september 1898 - 30 september 1903. Daarin: 1898, Nr. 226/422 en Nr. 228/426, brieven van de burgemeester van Kockengen aan de Officier van Justitie te Utrecht omtrent proces-verbaal G. de Langen, d.d. 11 november 1898 en 16 november 1898.
- 20 Archief Gemeente Kockengen. Brievenboek 2 september 1898 - 30 september 1903. Daarin: 1898, Nr. 237/447, brief van de burgemeester van Kockengen aan de Officier van Justitie te Utrecht omtrent proces-verbaal M. van Dam, d.d. 2 december 1898.
- 21 Archief Gemeente Kockengen. Brievenboek 2 september 1898 - 30 september 1903. Daarin: 1902, Nr. 124/224, brief van de burgemeester van Kockengen aan de Officier van Justitie te Utrecht omtrent proces-verbaal M. van Dam, d.d. 28 mei 1902.
- 22 Archief Gemeente Kockengen. Brievenboek 1 oktober 1903 - 27 november 1908. Daarin: 1907, Nr. 69/109, brief van de burgemeester van Kockengen aan de Officier van Justitie te Utrecht omtrent Proces-verbaal B.A. Fronik, d.d. 12 februari 1907.
- 23 Archief Gemeente Kockengen. Brievenboek 1 oktober 1903 - 27 november 1908. Daarin: 1907, Nr. 201/355, brief van de burgemeester van Kockengen aan de Officier van Justitie te Utrecht omtrent proces-verbaal W. Vermeulen Sr, d.d. 24 juli 1907.
- 24 Archief Gemeente Kockengen. Brievenboek 11 april 1890 - 27 augustus 1898. Daarin: 1896, Nr. 144/266, brief van de burgemeester van Kockengen aan de Inspecteur der Rijksveldwacht te Utrecht omtrent Rijksveldwacht, d.d. 1 september 1896.
- 25 Archief Gemeente Kockengen. Ingekomen stukken 1896. Daarin: Nr. 467, brief van

- Inspecteur der Rijksveldwacht te Utrecht aan de burgemeester van Kockengen omtrent toezegging van surveillance, d.d. 3 september 1896.
- 26 Archief Gemeente Kockengen. Brievenboek 2 september 1898 - 30 september 1903. Daarin: 1898, Nr. 184/329, brief van de burgemeester van Kockengen aan de Officier van Justitie te Utrecht omtrent proces-verbaal A. Stoker, d.d. 25 augustus 1898.
  - 27 Archief Gemeente Kockengen. Brievenboek 11 april 1890 - 27 augustus 1898. Daarin: 1894, Nr. 71/104, brief van de burgemeester van Kockengen aan de Commissaris der Koningin omtrent brand, d.d. 7 april 1894.
  - 28 Archief Gemeente Kockengen. Brievenboek 11 april 1890 - 27 augustus 1898. Daarin: 1894, Nr. 72/109, brief van de burgemeester van Kockengen aan de Officier van Justitie te Utrecht omtrent proces-verbaal W. Vermeulen, d.d. 11 april 1894.
  - 29 Archief Gemeente Kockengen. Brievenboek 2 september 1898 - 30 september 1903. Daarin: 1901, Nr. 148/235 en Nr. 149/236, brieven van de burgemeester van Kockengen aan de Commissaris van de Koningin te Utrecht omtrent brand, d.d. 23 mei 1901 en omtrent justitie, d.d. 24 mei 1901.
  - 30 Archief Gemeente Kockengen. Brievenboek 1 oktober 1903 - 27 november 1908. Daarin: 1906, Nr. 181/280, Nr. 163/319 en Nr. 215/414, brieven van de burgemeester van Kockengen aan de Ambtenaar van het Kantongerecht te Breukelen-Nijenrode omtrent proces-verbaal Joh. Stam, d.d. 10 juni 1904, 7 juni 1906 en 31 augustus 1906.
  - 31 Archief Gemeente Kockengen. Brievenboek 1 oktober 1903 - 27 november 1908. Daarin: 1907, Nr. 170/290 en Nr. 177/290, brieven van de burgemeester van Kockengen aan de Ambtenaar van het Kantongerecht te Breukelen-Nijenrode omtrent proces-verbaal Joh. Stam, d.d. 14 juni 1907 en 25 juli 1907.
  - 32 Archief Gemeente Kockengen. Brievenboek 11 april 1890 - 27 augustus 1898. Daarin: 1898, Nr. 77/126, Nr. 126/211 en Nr. 151/252, brieven van de burgemeester van Kockengen aan het Kantongerecht te Breukelen-Nijenrode omtrent proces-verbaal W. Beets, d.d. 8 maart 1898, 17 mei 1898 en 27 juni 1898. Idem: Nr. 161/275 en Nr. 163/287, brieven van de burgemeester van Kockengen aan de Officier van Justitie te Utrecht omtrent proces-verbaal W. Beets, d.d. 8 juli 1898 en 20 juli 1898.
  - 33 Archief Gemeente Kockengen. Brievenboek 2 september 1898 - 30 september 1903. Daarin: 1902, Nr. 207/380 en Nr. 209/380, brieven van de burgemeester van Kockengen aan I.J. Masee te Kockengen, respectievelijk de Officier van Justitie te Utrecht omtrent justitie, beide d.d. 15 oktober 1902.
  - 34 Archief Gemeente Kockengen. Ingekomen stukken 1907. Daarin: Utrechtsche Courant met aankondiging. Idem in: Ingekomen stukken 1908.
  - 35 Archief Gemeente Kockengen. Brievenboek 2 september 1898 - 30 september 1903. Daarin: 1901, Nr. 152/244, Nr. 159/244 en Nr. 172/244, brieven van de burgemeester van Kockengen aan de Ambtenaar van het Kantongerecht te Breukelen omtrent politie, d.d. 30 mei 1901, 4 juni 1901 en 24 juni 1901.
  - 36 Archief Gemeente Kockengen. Brievenboek 1 oktober 1903 - 27 november 1908. Daarin: 1907, Nr. 114/182, brief van de burgemeester van Kockengen aan de Officier van Justitie te Utrecht omtrent diefstal, d.d. 2 april 1907.
  - 37 Archief Gemeente Kockengen. Brievenboek 1 oktober 1903 - 27 november 1908. Daarin: 1907, Nr. 283/573, brief van de burgemeester van Kockengen aan de Officier van Justitie te Utrecht omtrent diefstal, d.d. 7 november 1907.
  - 38 Archief Gemeente Kockengen. Brievenboek 11 april 1890 - 27 augustus 1898. Daarin: 1897, Nr. 210/434 en Nr. 214/444, brieven van de burgemeester van Kockengen aan de Officier van Justitie te Utrecht omtrent diefstal, d.d. 25 september 1897 en 4 oktober 1897.
  - 39 Archief Gemeente Kockengen. Brievenboek 2 september 1898 - 30 september 1903. Daarin: 1899, Nr. 28/37, brief van de burgemeester van Kockengen aan de Officier van Justitie te Utrecht omtrent dreigbrieven, d.d. 18 januari 1899?
  - 40 Archief Gemeente Kockengen. Brievenboek 1 oktober 1903 - 27 november 1908. Daarin: 1908, Nr. 53/86 en Nr. 533/399, brieven van de burgemeester van Kockengen aan de Commissaris der Koningin te Utrecht omtrent eervol ontslag gemeenteveldwachter, d.d. 3 februari 1908 en 7 februari 1908.
  - 41 Archief Gemeente Kockengen. Ingekomen stukken 1908. Daarin: Nr. 2200/1557, brief van de Commissaris der Koningin aan de burgemeester van Kockengen omtrent Rijksveldwachters, d.d. 5 mei 1908.
  - 42 Archief Gemeente Kockengen. Ingekomen stukken 1908. Daarin: Nr. 177, brief van Merk aan burgemeester en gemeenteraad van Kockengen, d.d. 18 maart 1908.